

ANALELE ȘTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII „AL.I.CUZA” DIN IAȘI
Tomul LVI, Științe Juridice, 2010

**PARTICULARITĂȚILE SANȚIONĂRII INFRACTORULUI MINOR
CARE A COMIS UN CONCURS DE INFRAȚIUNI**

MIHAI DUNEA

Abstract

This article addresses issues of special features in sanctioning a concurrence of offences committed by a minor.

According to the Romanian penal law in force, responsible child who has committed a criminal offense is to be sanctioned either by the application of educational measures (category of special criminal sanctions solely for the category of juvenile offenders), or by the imposition of a punishment (adapted to the specific situation of juvenile offenders, by reducing the limits of punishment in principle by half - without permitting the special minimum, if the prison sentence, to exceed five years - and without the possibility of life imprisonment penalty, but instead, a sentence of imprisonment between 5 and 20 years). In choosing the appropriate sanction, the court is obliged to consider, first, the opportunity of an educational measure, the use of punishment representing (in the view of the current Romanian criminal law legislator) the last resort in what regards the juvenile offenders.

These rules are to be respected - mutatis mutandis - including the case where the responsible child has been an active subject of several crimes committed such way that no definitive judgment of conviction was interfered between them (concurrency of offences). The article examines the many possible situations that may arise based on this premise, presenting theoretical and practical solutions outlined and delivering them on some critical assessments and personal proposals.

Thus, possible solutions were analyzed in relation to the following situations that may occur:

- All concurring offences are judged together, and the offender has not attained the age of majority until delivery of the sentence (it was examined if the court considers that it is necessary to pronounce punishments for each crime separately; if the court considers it sufficient to apply only educative measures; if the court considers that for some offences it would be required to apply punishments, and for other offences educational measures should be sufficient);

- All concurring offences committed during minority shall be judged together, the offender having reached majority by the time the decision is pronounced (in which case educational measures can not be applied, even if the gravity of the offences would not require recourse to punishment);

- All concurring offences, some committed during minority, some other after the age of majority (18 years), will be tried together;
- Concurring offenses are not tried together, but the offender remains a minor to the date when the final decision is passed;
- Concurring offences committed during minority have not been judged together, and the offender became a major until the final decision was taken;
- Concurring offenses committed, some during minority, some other after the age of majority, are not tried together.

These solutions were investigated and correlated with the binding decision of the Romanian Supreme Court, which affects the studied field (Decision No. XXX/2007 of the United Chambers of the High Court of Cassation and Justice of Romania), taking also into regard the critical analysis of this decision made, by specialist, into the legal literature.

Keywords: *minor, concurrence of offenses, punishment, educative measures, merger of sanctions, incompatible sanctions*

Ținând cont de particularitățile bio-psiho-fizice caracteristice ființei umane în diferitele etape ale existenței acesteia, legiuitorul român a înțeles să recunoască efecte juridice proprii stării de minoritate, prin instituirea unui cadru legal cuprinzând prevederi normative derogatorii de la regimul de drept comun aplicabil majorilor. În materia dreptului penal, această preocupare s-a manifestat mai ales prin instituirea unor dispoziții mai favorabile sub aspectul premiselor și efectelor angajării răspunderii penale a minorilor. Relevanța juridică proprie pe care legiuitorul penal român a înțeles să o acorde minorității se reflectă în natura juridică conferită acestei instituții, în funcție de etatea minorului la momentul săvârșirii faptei prevăzute de legea penală. Astfel, minoritatea apare fie drept o *cauză care înlătură caracterul penal al faptei* (atunci când minorul nu a împlinit vârsta de 14 ani până la data săvârșirii faptei, sau este identificat în intervalul de vârstă dintre 14 și 16 ani, fără a i se fi putut proba, însă, existența discernământului în raport de fapta comisă), fie drept o *cauză legală, generală, personală și obligatorie de diferențiere a răspunderii penale*¹, așadar a tratamentului penal aplicabil infractorului minor (pentru situațiile în care are

¹ Virgil Rămureanu, *Limitele și consecințele răspunderii penale a minorului*, în *Revista Română de Drept*, nr. 7 / 1970, p. 46; Maria Zolyneak *Drept penal. Partea generală*, vol. III, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1993, p. 854; Corneliu Turianu, *Răspunderea juridică pentru faptele penale săvârșite de minori*, Ed. Continent XXI, București, 1995, p. 42; Costică Bulai, Bogdan Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 605.

împliniți 16 ani la momentul comiterii infracțiunii, sau dacă i s-a dovedit existența discernământului la această dată, în condițiile în care avea vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani).

Realitățile furnizate de practică au demonstrat că, la fel ca și în cazul majorilor, minorii pot intra în mod repetat în conflict cu legea penală, săvârșind o pluralitate de infracțiuni, fie într-una din formele normative reglementate de dispozițiile Codului penal, fie sub diverse modalități faptice lipsite de consacrare legislativă expresă. În aceste situații, date fiind particularitățile naturii juridice pe care o prezintă minoritatea², se ridică o serie de probleme referitoare la modul în care se va aplica regimul sancționator corespunzător pluralității infracționale săvârșite. Dificultățile sunt accentuate de faptul că, în acest domeniu, dispozițiile normative fie lipsesc, fie sunt sporadice și neunitare, motiv pentru care în doctrină și în jurisprudență s-au exprimat puncte de vedere variate privind diferitele situații susceptibile a se contura.

Ne propunem a surprinde aceste aprecieri de factură teoretică și practică, raportându-ne, în special, la concursul de infracțiuni, ca formă ante-condamnatorie a pluralității infracționale, mai ales pentru că acesta pare a determina cel mai adesea probleme. Explicația constă în aceea că, deși legiuitorul acordă minorității statutul de cauză de diferențiere a răspunderii penale și a regimul sancționator aplicabil, instituind un sistem mixt de sancțiuni de drept penal operante față de infractorul minor (aplicarea cu prioritate a măsurilor educative și doar în subsidiar a pedepselor, însă potrivit unui sistem de diversificare în raport de limitele speciale aplicabile majorului), nu se reglementează în mod expres și un sistem propriu de sancționare a concursului de infracțiuni atunci când minorul este subiect activ al acestuia.

În ceea ce privește celelalte forme ale pluralității de infracțiuni și compatibilitatea, respectiv specificul acestora în raport de starea de minoritate, lucrurile par a fi ceva mai clare. Astfel, cu referire la starea de **recidivă**, conform prevederilor legale exprese, compatibilitatea acesteia cu minoritatea este exclusă atât în lumina reglementărilor Codului penal în vigoare³ (art. 38 alin. 1 lit. a), cât

² Ne vom ocupa în cele ce urmează doar de situația minorilor răspunzători din punct de vedere penal.

³ Legea nr. 15 / 1968, republicată în M. Of. nr. 65 / 16 aprilie 1997.

și a celor cuprinse în noul Cod penal – Legea nr. 286/2009⁴ (art. 41 coroborat cu art. 114)⁵.

Potrivit art. 40 din Codul penal actual, atunci când nu este întrunită cel puțin una dintre condițiile necesare pentru existența recidivei postcondamnatorii, se naște ceea ce majoritatea doctrinei și practicii judiciare acceptă a fi o formă terțiară de pluralitate infracțională legală, respectiv **pluralitatea intermediară de infracțiuni**. Așadar, neputându-se reține starea de recidivă în raport de persoana care săvârșește o nouă infracțiune, după ce anterior fusese definitiv condamnată pentru o alta, comisă în timpul minorității, se va configura (în principiu) această formă intermediară de pluralitate infracțională⁶, în sancționarea căreia vor fi aplicate regulile din materia concursului de infracțiuni⁷. Pentru a se putea reține pluralitatea intermediară, este, însă, necesară întrunirea unor condiții, respectiv: noua infracțiune să se comită anterior executării sau considerării ca executată a sancțiunii dispusă pentru fapta anterioară, iar această sancțiune să conștie în pedeapsă. Atunci când sancțiunea anterioară, neexecutată integral, este o măsură educativă, minorul va intra într-o formă specifică de pluralitate infracțională (indiferent că noua sancțiune ce se impune a fi aplicată este pedeapsa sau tot o măsură educativă), pe care alegem să o denumim **pluralitate infracțională postcondamnatorie *sui generis***. Față de modul

⁴ Publicată în M. Of. nr. 510 / 24 iulie 2009.

⁵ Potrivit noului Cod penal (2009), incompatibilitatea stării de recidivă cu instituția minorității nu reiese dintr-o prevedere expresă directă a legii (așa cum se procedează *de lege lata*), ci dintr-o interpretare a dispozițiilor din materia pluralității de infracțiuni, coroborate cu acelea referitoare la starea de minoritate. Astfel, potrivit art. 41, care conține reglementarea recidivei, primul termen al acesteia trebuie să conștie într-o „condamnare la **pedeapsa** închisorii mai mare de un an” (sublinierea noastră), ori, potrivit prevederilor Titlului V al părții generale a noului Cod penal, denumit „Minoritatea”, pedepsele nu mai sunt incluse printre sancțiunile de drept penal aplicabile unui infractor minor. De aici deducem imposibilitatea apariției stării de recidivă în raport de o condamnare pronunțată pentru o infracțiune comisă în perioada minorității făptuitorului.

⁶ Potrivit noului Cod penal (2009), minorului îi este imposibil să comită infracțiuni care să intre în structura unei pluralități intermediare (instituție denumită astfel *expressis verbis* de către noul legiuitor penal – art. 44), datorită aceluiași motiv relevat în raport de starea de recidivă, respectiv construirea (și a) acestei forme de pluralitate infracțională pe baza necesității ca primul termen să conștie într-o condamnare definitivă la o pedeapsă, imposibil de pronunțat dacă fapta s-a comis în perioada minorității!

⁷ Motiv pentru care apreciem că sunt incidente, în legătură cu această situație, discuțiile pe care le vom realiza în privința concursului de infracțiuni, cu adaptările de rigoare care se impun.

de sancționare al acesteia există unele dispoziții exprese ale legii în vigoare, referitoare la situațiile de revocare a măsurii educative a internării într-un centru de reeducare sau într-un institut medical-educativ (art. 108 alin. 2 C. pen.)⁸.

În cele din urmă, minorul poate intra și într-o altă formă de pluralitate de infracțiuni, pe care o numim **pluralitate infracțională postexecutorie *sui generis***. Ipoteza este aceea a săvârșirii unei noi infracțiuni după executarea sau considerarea ca executată a unei sancțiuni aplicate pentru o faptă penală săvârșită în timpul minorității. Este vorba, practic, de o situație similară celei de la pluralitatea intermediară, numai că de această dată nu este întrunită cel puțin una dintre condițiile necesare pentru existența recidivei postexecutorii! În acest caz, instanța va stabili o sancțiune pentru infracțiunea nou săvârșită, pe care o va dispune spre executare, sistemul de sancționare fiind similar *de facto* (din punct de vedere al duratei totale de executare), cu cel al cumulului aritmetic, din moment ce noua sancțiune se va executa integral, în condițiile în care cea anterioară a fost deja executată sau considerată ca executată. Situațiile posibile privesc atât executarea unei pedepse pronunțate pentru o infracțiune săvârșită în timpul minorității, urmată de comiterea unei noi infracțiuni, cât și aplicarea pentru prima faptă a unei măsuri educative, după executarea căreia este reiterat comportamentul infracțional. De asemenea, sancțiunea ce se poate dispune în raport de infracțiunea ulterioară poate fi, după caz, o pedeapsă ori o măsură educativă, avându-se în vedere vârsta agentului la data comiterii noii fapte, dar și vârsta pe care o are în momentul pronunțării hotărârii de condamnare pentru aceasta, respectiv gravitatea infracțiunii și gradul de pericol social al infractorului.

În ceea ce privește regimul de sancționare aplicabil persoanei fizice care a comis un **concurs de infracțiuni**, Codul penal în vigoare cuprinde dispoziții exprese, care se referă, însă, în special, la infractorii majori. Afirmția se întemeiază pe faptul că art. 34 – 36 C. pen. actual reglementează situațiile în care pentru infracțiunile concurente au fost aplicate *pedepse*, respectiv *măsuri de siguranță*. După cum se știe, în privința minorilor care răspund penal operează sistemul mixt de sancționare, care consacră aplicarea prioritară a măsurilor educative. Ori legiuitorul penal nu a prevăzut norme care să ordoneze regimul

⁸ Noul Cod penal (2009) reglementează expres situația sancționării acestei forme a pluralității de infracțiuni specifice infractorului minor, în art. 129.

sanționator al unui concurs de infracțiuni prin aplicare de măsuri educative, nici dispoziții referitoare la modul de soluționare a cazurilor în care unele infracțiuni din concurs ar necesita aplicarea unei măsuri educative, iar altele sancționarea prin pedeapsă.

Vom urmări, în cele ce urmează, posibilele soluționări ale problemei sancționării concursului de infracțiuni comis de către infractorul minor, încercând să surprindem specificul acestora în funcție de anumite coordonate, cum ar fi: caracterul simultan sau succesiv al activității procesuale de tragere la răspundere penală pentru infracțiunile concurente; vârsta infractorului la momentul pronunțării hotărârii de condamnare; caracterul sancțiunii de drept penal a cărei aplicare este necesară pentru fiecare infracțiune concurentă în parte.

* * *

I. Regimul sancționator aplicabil în situația în care toate infracțiunile concurente sunt judecate deodată

Dacă la data comiterii fiecărei fapte care intră în structura concursului de infracțiuni infractorul avea calitatea de minor răspunzător penal, instanța care judecă deodată toate infracțiunile concurente va trebui să opteze, în sancționarea acestuia, între aplicarea măsurilor educative sau a pedepselor, având în vedere, în primul rând, criteriile speciale de individualizare reglementate în art. 100 alin. 1 C. pen. și în subsidiar criteriile generale de individualizare cuprinse în art. 72 alin. 1 C. pen.

* *

(A.) Dacă toate infracțiunile concurente sunt judecate deodată, iar infractorul nu a împlinit vârsta majoratului până la data pronunțării hotărârii de condamnare, distingem trei situații posibile.

*

1) Instanța apreciază că se impune aplicarea de pedepse fiecărei infracțiuni concurente

Într-o asemenea situație, operațiunea de sancționare a concursului este cea obișnuită, prevăzută în dispozițiile art. 34 C. pen. În concret, instanța va aplica pentru fiecare dintre infracțiunile concurente câte o pedeapsă, în limitele

reduse, prevăzute în raport de infractorii minori prin dispozițiile art. 109 C. pen. (derivație principală pe orizontală⁹, automată și paralelă cu limitele speciale ale pedepsei stabilite pentru infracțiunea săvârșită de infractorul major). Dintre pedepsele astfel stabilite, instanța o va alege pe cea mai grea (pedeapsa de bază), la care va putea (dacă apreciază că este necesar) să mai aplice un spor (sistemul cumulului juridic cu spor facultativ și variabil). În cazul în care s-au aplicat **doar pedepse privative de libertate**, sporul ce va putea fi aplicat pedepsei de bază se stabilește în doi timpi: până la maximumul special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea care a determinat aplicarea sancțiunii celei mai grele (se va avea în vedere, bineînțeles, limita atinsă prin aplicarea prevederilor art. 109 C. pen. în raport de maximumul special indicat în textul care stabilește pedeapsa în norma de incriminare¹⁰), iar dacă acesta nu este îndeplător, se va mai putea aplica un spor de cel mult 5 ani peste această limită. În privința acestui spor, din moment ce legea nu distinge între situația majorului și cea a minorului, se deduce că acesta este identic în ambele cazuri, sub acest aspect nefiind stabilite dispoziții derogatorii în favoarea minorului¹¹. Pedeapsa rezultantă nu va putea depăși, însă, totalul pedepselor pronunțate pentru infracțiunile concurente și nici maximumul general al pedepsei închisorii. În identificarea acestei ultime limite, apare justificată întrebarea: care este maximumul general al pedepsei privative de libertate aplicabile minorului infractor? În raport de infractorul major, maximumul general al pedepsei privative de libertate pe termen limitat este, conform art. 53 pct. 1 lit. b) C. pen., 30 de ani. În privința minorului nu putem considera că se menține această dispoziție, din moment ce pedepsele aplicabile minorilor infractori se înjumătățesc, în raport de limitele speciale prevăzute de lege pentru infracțiunile comise de către majori, iar minorului nu i se poate aplica pedeapsa

⁹ George Antoniu, Constantin Bulai, *Practică judiciară penală. Partea generală*, vol. I, Ed. Academiei Române, București, 1988, p. 82.

¹⁰ Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, Ion Oancea, Iosif Fodor, Nicoleta Iliescu, Constantin Bulai, Rodica Mihaela Stănoiu, Victor Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. II, Ediția a II-a, Editura Academiei Române, Editura All Beck, București, 2003, p. 217; În același sens este și o decizie în interesul legii pronunțată de fosta Curte Supremă de Justiție, anume decizia nr. 6 din 19 octombrie 1998 – în „Jurisprudența instanței supreme în unificarea practicii judiciare (1969-2008)”, ediție îngrijită de Lavinia Lefterache, Iuliana Nedelcu și Francisca Vasile, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 261 ș.u.

¹¹ V. Dongoroz ș.a., *op.cit.*, p. 242.

detențiunii pe viață, ci - în locul acesteia - închisoarea de la 5 la cel mult 20 ani. La o primă vedere, cuantumul de 20 de ani ar reprezenta tocmai maximul general al pedepsei privative de libertate aplicabile minorului; el nu va putea fi depășit nici atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru major ar fi detențiunea pe viață, așadar – *a fortiori* – nici atunci când ar fi vorba de aplicarea sporului pentru săvârșirea unui concurs de infracțiuni ce au fost sancționate individual (doar) cu pedepse constând în închisoare.

Apreciem că s-ar putea anvizaja și o altă perspectivă! Astfel, dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea comisă este una privativă de libertate pe termen limitat, minorului i se va aplica o sancțiune în limite înjumătățite față de cele prevăzute în norma de incriminare pentru major, fără ca minimul special, în urma înjumătățirii, să poată depăși 5 ani (art. 109 alin. 1 fraza finală C. pen.). Este de observat că legea penală nu prevede, în nicio situație, un maxim special al pedepsei închisorii egal cu maximul general. Cel mai mare maxim special al acestei pedepse este fixat la 25 de ani, diferența până la maximul general (30 ani), fiind destinată asigurării posibilității de sporire a pedepsei pe temeiul diferitelor cauze de agravare a răspunderii penale. Plecând de la această premisă, cel mai mare maxim special al pedepsei privative de libertate aplicabile minorului care a comis o infracțiune sancționată de norma penală specială cu închisoarea, va fi de 12 ani și 6 luni.

Pedeapsa privării de libertate pe termen limitat și pedeapsa detențiunii pe viață reprezintă categorii distincte de pedepse principale, la fel cum amenda este o categorie distinctă de pedeapsă principală în raport cu închisoarea. În temeiul regimului sancționator special atras de starea de minoritate, operează o atenuare a tuturor pedepselor principale: amenda și închisoarea, fiind sancțiuni relativ determinate, își înjumătățesc limitele speciale (fără ca minimul închisorii să poată fi superior unui anumit cuantum, chiar în urma înjumătățirii), iar detențiunea pe viață se înlocuiește cu închisoarea de la 5 la 20 de ani. Dar aceasta din urmă nu menține, oare, particularitățile categoriei de pedeapsă pe care o înlocuiește, reținând un regim diferit de acela al privării de libertate pe termen limitat la care se ajunge prin derivație tot dintr-o pedeapsă privativă de libertate pe termen limitat? Dacă detențiunea pe viață absoarbe orice altă sancțiune stabilită pentru o infracțiune concurrentă, oare efectul acesta nu se

păstrează și de către pedeapsa care îi preia locul și rolul din pricină că infractorul este minor?

Dacă sporurile succesive aplicate infractorului major pentru infracțiunile săvârșite în condițiile unei multitudini de cauze de agravare a răspunderii penale, nu pot trece peste cel mai mare maxim special (25 ani – presupunând că s-a comis în cadrul pluralității infracționale o asemenea faptă), decât până la concurența maximului general (30 ani), neputând fi justificată - *de lege lata*¹² - depășirea acestuia și trecerea în următoarea categorie de pedeapsă (detențiunea pe viață), ar trebui să admitem că și în cazul minorului, limita maximă a pedepsei privative de libertate nu ar trebui să fie unică, indiferent de faptul că sancțiunea prevăzută de lege pentru fapta comisă de major - din care s-a realizat derivația – era detențiunea pe viață (în acest caz, prin prevedere expresă, limita maximă în cazul minorului este de 20 ani), sau doar privarea de libertate pe termen limitat (în acest caz, maximul special în raport de infractorul minor va fi, după cum am arătat, de cel mult 12 ani și 6 luni). Practic, intervalul cuprins între 12 ani și 6 luni și 20 ani nu ar trebui să poată fi valorificat, în mod identic, atât pentru stabilirea pedepsei care înlocuiește - în cazul minorului - detențiunea pe viață, cât și pentru aplicarea sporurilor justificate de prezența cauzelor generale de agravare în raport de infracțiuni care nu sunt sancționate, în norma de incriminare, decât cu închisoarea. Altfel, s-ar ajunge la estomparea diferențelor care trebuie să existe între diferitele categorii de pedeapsă chiar și în cazul infractorului minor, respectiv între privarea de libertate pe termen limitat ca urmare a derivării din limitele speciale ale unei pedepse cu închisoarea și privarea de libertate pe o perioadă de la 5 la cel mult 20 ani, aplicată drept echivalent al detențiunii pe viață ce s-ar fi dispus dacă ar fi fost vorba de un făptuitor major. În acest sens, s-ar putea susține că maximul general al pedepsei privative de libertate aplicabile minorului prin derivație din pedeapsa închisorii prevăzută de lege în sancționarea infractorului major ar fi nu de 20 ani (cuantum care realizează funcția de echivalență maximă în raport de pedeapsa detențiunii pe viață), ci 15 ani (jumătate din maximul general al închisorii aplicabile majorului), sau eventual 17 ani și 6 luni (limită la care s-ar putea ajunge

¹² În perspectivă legislativă, posibilitatea aceasta va fi acordată instanței, în anumite condiții, potrivit art. 39 alin. 2 și 43 alin. 3 din Legea nr. 286/2009 (noul Cod penal).

valorificându-se integral sporul¹³ de cel mult 5 ani, aplicabil peste cel mai mare maxim special existent în raport de infracțiunile pedepsite cu închisoarea comise de un infractor minor – 12 ani și 6 luni) fiind menținut astfel și spațiul de manevră între cel mai mare maxim special posibil (12 ani și 6 luni) și maximul general, în vederea asigurării posibilității de valorificare a cauzelor agravante generale, prin aplicarea unui eventual spor.

Este, însă, de precizat, că – dintr-o perspectivă practică – construcția raționamentului precedent nu are niciun suport normativ, constituind doar un exercițiu de logică juridică. Legiuitorul, atunci când se referă la sancțiunea ce se va aplica minorului în locul pedepsei detențiunii pe viață, folosește chiar termenul de „închisoare” de la 5 la 20 de ani, fapt ce ar putea fi interpretat în sensul că intenționează a nu menține nici o diferență între categoria de pedeapsă a privării de libertate pe termen limitat aplicabilă minorului ca urmare a derivației din pedeapsa închisorii prevăzută pentru infractorul major și privarea de libertate pe termen limitat, între 5 și 20 ani, care se aplică în locul detențiunii pe viață. De altfel, aceasta pare a fi și opinia însușită de către instanța supremă, care - într-o soluție de speță¹⁴ - a dispus că „în cazul concursului de infracțiuni,

¹³ Ne referim la sporul maxim aplicabil ca urmare a reținerii unui concurs de infracțiuni, unei infracțiuni continuate sau unei circumstanțe agravante generale. Deși legea penală prevede și valori mai mari ale anumitor sporuri de pedeapsă, acestea nu sunt incidente în raport de situația infractorului minor. Astfel, de pildă, sporul de până la 7 sau 10 ani aplicabil peste maximul special al pedepsei legale, în caz de recidivă postcondamnată, respectiv postexecutorie, iese automat din discuție, dată fiind incompatibilitatea legală dintre starea de minoritate și cea pluralitatea de infracțiuni manifestată sub forma recidivei.

¹⁴ Î.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4316 / 2004 - consultată pe pagina oficială de internet a Înaltei Curți de Casație și Justiție: <http://www.scj.ro/SP%20rezumate%202004/SP%20r%204316%202004.htm>, la data de 15 octombrie 2009. Soluția a fost pronunțată în soluționarea unui recurs, promovat ca urmare a faptului că atât instanța de fond (Tribunalul Călărași, prin sentința penală nr. 65 / 2004), cât și cea de apel (Curtea de Apel București, secția I-a penală, prin decizia nr. 554 / 2004) au considerat că este legal ca, în sancționarea unui minor care a săvârșit un concurs de infracțiuni format dintr-o faptă de omor deosebit de grav (art. 174 – 176 lit. a C. pen.) - sancționată cu 20 de ani de închisoare - și un furt calificat (art. 208 alin. 1 – 209 alin. 1 lit. g C. pen.) – sancționat cu 5 ani de închisoare – să se aplice, în baza art. 33 și 34 C. pen., pedeapsa cea mai grea, de 20 de ani, la care să se adauge un spor de 3 ani, dispunându-se spre executare o pedeapsă rezultantă de 23 de ani de închisoare. Admițând recursul declarat de către inculpat, Înalta Curte de Casație și Justiție a casat hotărârile atacate și a dispus înlăturarea sporului de 3 ani aplicat la pedeapsa de bază, de 20 de ani, constatând că, în raport de prevederile art. 109 alin. 2 C. pen., indiferent de gravitatea

pedeapsa rezultantă maximă care poate fi aplicată minorului este de 20 de ani închisoare, întrucât Codul penal prevede pentru minorul care răspunde penal un sistem sancționator special, în cadrul căruia limita maximă a pedepsei închisorii este, potrivit art. 109 alin. 2 C. pen., de 20 de ani”.

Atunci când **toate pedepsele aplicate** pentru infracțiunile concurente vor consta în **amendă**, potrivit art. 34 alin.1 lit. c) C. pen. se va aplica amenda stabilită în cuantumul cel mai mare, la care se va putea aplica un spor până la maximul special, eventual peste această limită cel mult încă jumătate din același maxim special. De menționat că și limitele speciale ale pedepsei amenzii între care se va aplica sancțiunea infractorului minor se înjumătățesc în raport de minimul și maximul special operante în cazul majorului. Și în raport de pedeapsa pecuniară urmează a se verifica respectarea acelorași limite: prin aplicarea sporului, pedeapsa rezultantă să nu depășească cumulul aritmetic al pedepselor individual aplicate fiecărei infracțiuni din structura concursului și nici maximul general al amenzii. Cum în acest domeniu nu există nici o prevedere derogatorie, tragem concluzia că limitele generale ale pedepsei pecuniare sunt, în raport de infractorul minor, aceleași cu cele incidente față de major. Atunci când **pentru unele infracțiuni s-a aplicat închisoarea, iar pentru altele amenda**, se va dispune aplicarea pedepsei cu închisoarea, la care se va putea alătura amenda, integral sau parțial (art. 34 alin. 1 lit. d) și e) C. pen.).

Cu referire la limitele speciale de pedeapsă prevăzute de lege la care trebuie să se raporteze instanța pentru efectuarea derivației dispuse în cazul sancționării infractorilor minori, s-a discutat problema săvârșirii de către minor a unei tentative pedepsibile. După cum se știe, limitele de pedeapsă prevăzute în normele penale speciale sunt cele referitoare la sancționarea faptei în forma sa tipică (infracțiunea fapt consumat). Pentru identificarea limitelor de pedeapsă atrase în sancționarea unei infracțiuni rămase la stadiul de tentativă, instanța va trebui să aplice prevederile referitoare la regimul de sancționare a tentativei. Conform dispozițiilor art. 21 alin. 2 C. pen., tentativa se sancționează cu o pedeapsă cuprinsă între limitele înjumătățite ale minimului și maximului special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită în formă consumată.

faptelor comise, inculpatul minor nu poate fi condamnat la o pedeapsă mai mare de 20 de ani închisoare, cuantum care apare a fi, în intenția legiuitorului, limita maximă a pedepsei privative de libertate aplicabilă acestei categorii de infractori.

Se observă că – în mod similar cu situația minorității – și în cazul tentativei limitele speciale între care se va aplica pedeapsa sunt obținute prin derivație; mai mult, în mod similar (dar nu identic) față de minoritate, derivația constă în înjumătățirea limitelor speciale indicate în norma de incriminare. În mod legitim, s-a ridicat întrebarea - care dintre instituții își va produce prima efectele implicate de regimul sancționator specific: minoritatea, sau tentativa? Deși, la prima vedere, ordinea de aplicare nu pare a conta, din moment ce în ambele situații are loc o derivare prin înjumătățire, în anumite cazuri concrete, prioritatea în aplicare a uneia sau alteia dintre dispozițiile referitoare la limitele sancțiunii incidente poate conduce la efecte distincte, fiind mai favorabilă pentru infractor aplicarea cu prioritatea a regimului sancționator atras de starea de minoritate. Acest lucru se datorează faptului că în prezența minorității infractorului, legea prevede nu doar o simplă înjumătățire a limitelor speciale de pedeapsă prevăzute de lege, ci o înjumătățire în urma căreia minimul să nu poată depăși, în nicio situație, cel mult 5 ani (art. 109 alin. 1 C.pen.). Justificarea rezidă în aceea că ar fi illogic ca pedeapsa care se aplică minorului în locul detențiunii pe viață să se poată stabili cu începere de la 5 ani închisoare, însă pentru o infracțiune care atrage în sancționarea majorului doar privarea de libertate pe termen limitat, minimul special aferent minorului să poată fi mai mare de 5 ani. Așadar, deși regula în privința pedepselor aplicabile minorului este înjumătățirea limitelor stabilite pentru fapta comisă de către un major, uneori (atunci când minimul acestora din urmă este mai mare de 10 ani închisoare), reducerea implicată de existența stării de minoritate depășește - cu referire doar la minimul special – limita înjumătățirii, atât cât este necesar pentru a atinge cuantumul de 5 ani.

Conform unei opinii¹⁵, într-o asemenea situație ar urma să se aplice cu prioritate regulile incidente în materia tentativei, deoarece reducerea proprie minorității operează în raport de limitele de pedeapsă prevăzute pentru fapta săvârșită, iar potrivit art. 144 C. pen., prin expresia *săvârșirea unei infracțiuni* sau *comiterea unei infracțiuni* se înțelege săvârșirea oricăreia dintre faptele pe care legea le pedepsește ca infracțiune consumată sau ca tentativă. Așadar, dacă minorul a comis tentativa pedepsibilă a unei infracțiuni, fapta săvârșită fiind nu

¹⁵ Teodor Vasiliu, George Antoniu, Ștefan Daneș, Gheorghe Dărăngă, Dumitru Lucinescu, Vasile Papadopol, Doru Pavel, Dumitru Popescu, Virgil Rămureanu, *Codul penal comentat și annotat. Partea generală*, Editura Științifică, București, 1972, p. 565; C. Turianu, *op.cit.*, p. 165.

cea în formă consumată (cu limitele speciale aferente), ci aceea în formă tentată (cu limitele proprii, obținute prin derivație din cele prevăzute de lege pentru fapta în formă tipică), regimul sancționator al minorității se va determina prin raportare la aceste din urmă limite, deja reduse în raport de cele indicate în norma specială. Aderăm la un alt punct de vedere¹⁶, conform căruia, dată fiind natura juridică a celor două instituții aflate în discuție, se impune aplicarea cu prioritate a dispozițiilor sancționatorii implicate de starea de minoritate. După cum am menționat, minoritatea (atunci când nu înlătură caracterul penal al faptei) este o cauză generală de diferențiere a răspunderii penale și a regimului sancționator aplicabil¹⁷, spre diferență de tentativă, care este doar o cauză de atenuare a pedepsei¹⁸. Practic, limitele de pedeapsă ale fiecărei infracțiuni se determină în raport de categoria de persoane din care face parte infractorul: major (în acest caz, limitele speciale pentru fapta consumată vor fi cele prevăzute în norma de incriminare, iar limitele pentru tentativă vor fi cele derivate prin înjumătățire din acestea), sau minor (în acest caz, limitele de pedeapsă pentru fapta consumată vor fi cele derivate prin înjumătățire - fără ca minimul să fie mai mare de 5 ani - din limitele prevăzute în norma de incriminare, iar limitele pentru fapta tentată vor fi cele derivate prin înjumătățire din limitele rezultate ca urmare a reducerii anterior indicate). Astfel, dacă reducerea inerentă minorității se realizează prin derivație principală, pe orizontală, automată și independentă, reducerea pe care o implică tentativa va opera printr-o derivație secundară¹⁹, pe verticală, dedusă din limitele speciale de

¹⁶ G. Antoniu, C-tin. Bulai, *op.cit.*, p. 82; C. Bulai, *op.cit.*, p. 579; C-tin. Mitrache, C. Mitrache, *op.cit.*, p. 189; Ortansa Brezeanu, *Minorul și legea penală*, Editura All Beck, București, 1998, p. 61; Aurel Dublea, Nicoleta Ștefăroi, Sofia Luca, Georgeta Gafta, Radu Moisescu, Lucian Mursa, Cătălin Luca, Călin Scripcaru, Dumitru Pușcașu, Mirela Vlad, *Ghid de practici instituționale în instrumentarea cauzelor cu minori*, Asociația Alternative Sociale, Iași, 2005, p. 127.

¹⁷ Matei Basarab, Matei Mircea Basarab, *Reflecții asupra unor măsuri educative*, în *Revista de Drept Penal*, nr. 2 / 2002, an IX, p. 19; Ion Ristea, *Minor. Arestare preventivă*, în *Revista de Drept Penal*, nr. 2/2005, an XII, p. 92; Sabin Mariș, Gheorghită Mateuț, *Individualizarea legală a pedepsei închisorii pentru infracțiuni săvârșite de minori, după modificarea Codului penal prin Legea nr. 140/1996*, în revista *Dreptul*, nr. 4 / 1999, an X, seria a III-a, p. 89.

¹⁸ George Antoniu, *Tentativa*, Editura societății Tempus, București, 1995, p. 234; Gheorghe Ivan, *Cauzele modificatoare de pedeapsă*, în *Revista de Drept Penal*, nr. 2 / 2005, an XII, p. 100, 102.

¹⁹ G. Antoniu, C-tin. Bulai, *op.cit.*, p. 82.

pedeapsă incidente pentru sancționarea faptei în forma sa tipică (fapt consumat). Considerăm, așadar, de principiu, că toate regulile privitoare la cazurile de agravare sau de atenuare a pedepsei operează în cazul infractorilor minori asupra limitelor speciale ale pedepselor ce pot fi aplicate minorilor, iar nu asupra limitelor ordinare privind pedepsele prevăzute de lege pentru faptele săvârșite de infractori adulți.²⁰

*

2) Instanța apreciază că se impune aplicarea de măsuri educative fiecărei infracțiuni concurente

Într-o asemenea ipoteză, pe fondul lipsei unor dispoziții exprese în materie, conform unei opinii²¹, având în vedere faptul că este vorba despre un concurs de infracțiuni, instanța ar trebui să adopte o modalitate de aplicare a sistemului sancționator rezultat similară celei expuse anterior, adaptând în mod corespunzător reglementarea cuprinsă în art. 34 C. pen. actual. Cu alte cuvinte, ar urma să se aplice câte o măsură educativă pentru fiecare dintre infracțiunile ce intră în structura concursului, pentru ca apoi să se aleagă dintre acestea cea mai grea, care să fie dispusă spre executare ca sancțiune concursuală. O justificare în sprijinul acestei soluții ar fi aceea că este normal ca fiecare infracțiune săvârșită să atragă aplicarea unei sancțiuni de sine-stătătoare, cu atât mai mult cu cât o soluționare distinctă a problemei ar atrage dificultăți, de exemplu, în cazul în care s-ar pune problema aplicării dispozițiilor unor acte de clemență intervenite ulterior rămânerii definitive a hotărârii de condamnare. În plus, din ansamblul dispozițiilor normative reglementate în materia concursului de infracțiuni, reiese voința legiuitorului de a nu se ține cont, într-o primă fază a individualizării judiciare, decât de gradul de pericol social al făptuitorului reliefat în raport de fiecare infracțiune în parte. Aprecierea gravității ansamblului infracțional comis urmează a fi realizată doar ulterior acestei prime etape, astfel încât să nu se

²⁰ O. Brezeanu, *op.cit.*, p. 62; V. Dongoroz și colab., *op.cit.*, p. 242; Maria Coca-Cozma, Cristiana Mihaela Crăciunescu, Lavinia Valeria Lefterache, *Justiția pentru minori*, Editura Universul Juridic, București, 2003, p. 123; I. Ristea, *op.cit.*, p. 94.

²¹ Aurică Cocaină: Notă (I) la decizia nr. 414 / 1989 a Tribunalului județean Cluj, în revista *Dreptul*, nr. 2-3/1991, p. 52-54; Tribunalul popular Câmpina, sentința penală nr. 1010/1960, în revista *Legalitatea Populară*, nr. 9/1961, p. 84.

ajungă la o dublă sancționare a împrejurării că agentul este implicat în comiterea unei pluralități de infracțiuni.

Conform unei alte opinii²², majoritară în doctrină și jurisprudență, se afirmă că, din moment ce normele cuprinse în art. 34 C. pen. actual fac referire expresă la pedepse, sistemul sancționator indicat în cuprinsul lor nu poate fi extins și în raport de măsurile educative. Aceste din urmă sancțiuni de drept penal apar a fi incompatibile unele față de altele²³, din moment ce unele sunt neprivative de libertate (mustrarea, libertatea supravegheată), iar altele impun o asemenea privare de libertate (internarea într-un centru de reeducare, respectiv într-un institut medical – educativ). De asemenea, apar diferențe ireconciliabile în privința manierei de executare a acestora (mustrarea implică o executare imediată, momentană, lipsită de desfășurare în timp; libertatea supravegheată este o sancțiune absolut determinată sub aspectul duratei executării sale – se ia pe un termen fix, de 1 an; internarea minorului, în ambele sale forme, se dispune pe o perioadă nedeterminată, limitată obiectiv doar de momentul atingerii vârstei majoratului de către infractorul care o execută). În plus, după cum s-a indicat pe drept cuvânt în doctrină²⁴, aplicarea simultană, în raport de același minor, a două măsuri educative identice în conținut și finalitate (mai bine spus, aplicarea de două ori, deodată, a aceleiași măsuri educative), ar constitui un adevărat nonsens. Drept urmare, în sancționarea concursului de infracțiuni săvârșit de un minor, în cazurile în care instanța apreciază a nu fi necesară aplicarea pedepsei față de niciuna dintre faptele concurente, se va stabili și aplica doar o singură măsură educativă, în considerarea întregului ansamblu faptic, instanța urmând a reflecta doar care dintre acestea este cea mai potrivită pentru a asigura realizarea

²² Ion Constant Manoliu, *Minoritatea în reglementarea noului Cod penal*, în *Revista Română de Drept*, nr. 10/1968, an XXIV, p. 13; T. Vasiliu și colab., *op.cit.*, p. 550; M. Zolyneak, *op.cit.*, p. 632; Narcis Giurgiu, *Drept penal general; doctrină, legislație, jurisprudență*, Editura Sunset, Iași, 1997, p. 295; C. Turianu, *op. cit.*, p. 91-92; M. Coca-Cozma, C. M. Crăciunescu, L. V. Lefterache, *op. cit.*, p. 125.

²³ V. Rămureanu, *op.cit.*, p. 57; V. Rămureanu, *Măsurile educative ale muștrării și libertății supravegheate*, în *Revista Română de Drept*, nr. 2/1971, an XXVII, p. 37.

²⁴ V. Rămureanu, *Limitele și consecințele răspunderii penale a minorului*, p. 57; Idem, *Măsurile educative ale muștrării și libertății supravegheate*, p. 37; I. C. Manoliu, *op.cit.*, p. 13; Ludovic Biro, *Considerații privitoare la revocarea libertății supravegheate*, în revista *Justiția Nouă*, nr. 3/1964, p. 91

nevoilor de reeducare a minorului. În acest sens s-a pronunțat și jurisprudența²⁵, inclusiv printr-o decizie de îndrumare a fostului Tribunal Suprem²⁶, prin care s-a statuat că „în caz de concurs de infracțiuni săvârșite de un minor, instanțele vor lua o singură măsură educativă pentru întreaga pluralitate de infracțiuni, dacă găsesc că pentru îndreptarea minorului este suficient a se lua o asemenea măsură...”, căci „prevederile art. 33 C. pen. nu sunt aplicabile decât în ipoteza pronunțării pedepselor, măsurile educative stabilite neputând fi nici cumulate nici contopite, cu atât mai mult cu cât ele pot fi de natură deosebită, iar unele se iau pe timp nedeterminat”. În mod consecvent, Înalta Curte de Casație și Justiție, pronunțând o hotărâre în soluționarea unui recurs în interesul legii, a făcut trimitere la decizia mai sus indicată, reiterând în sensul că „în cazul concursului de infracțiuni săvârșite de un minor, așa cum corect s-a statuat (...) trebuie luată o singură măsură educativă pentru întreaga pluralitate de infracțiuni, dacă pentru îndreptarea minorului este suficientă o asemenea măsură (...)”²⁷. Deși achiesăm la opinia exprimată în doctrină²⁸ cu privire la faptul că această ultimă referire nu prezintă caracter strict obligatoriu pentru instanțe, neconstituind obiectul principal al recursului declarat în interesul legii și nefiind integrată în structura dispozitivului hotărârii pronunțate în acest sens, apreciem că reluarea sa într-un atare cadru fixează fără posibilitate de tăgadă menținerea poziției instanței supreme față de această chestiune în sensul celor exprimate în cele ce preced.

Apreciem că în situația în care instanța consideră că nu este necesară aplicarea unei pedepse în raport de niciuna dintre infracțiunile concurente săvârșite de către infractorul minor, dar în raport de gravitatea ansamblului faptic se impune o asemenea sancțiune, din rațiunea că nicio măsură educativă nu

²⁵ Tribunalul jud. Brașov, dec. pen. nr. 447/1993, în revista *Dreptul*, nr. 3/1994, p. 115; Tribunalul Suprem, secția penală, dec. nr. 599/1987, în *Revista Română de Drept*, nr. 12/1987, p. 75; Tribunalul Suprem, colegiul penal, dec. nr. 1483/1961, în revista *Justiția Nouă*, nr. 7/1962, p. 170; Tribunalul Suprem, colegiul penal, dec. nr. 873/1961, în revista *Justiția Nouă*, nr. 4/1962, p. 165.

²⁶ Decizia de îndrumare nr. 9/1972 a Plenului Tribunalului Suprem, în *Revista Română de Drept*, nr. 5/1973, p. 91 ș.u.

²⁷ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, decizia XXX/2007, consultată în lucrarea „Jurisprudența instanței supreme în unificarea practicii judiciare (1969-2008)”, ediție îngrijită de L. Lefterache, I. Nedelcu, F. Vasile, editura Universul Juridic, București, 2008, p. 383-385.

²⁸ Florin Streteanu, *Contopirea măsurilor educative cu pedepse* – notă la decizia nr. XXX/2007 a S.U. ale Î.C.C.J., în revista *Caiete de drept penal*, nr. 2/2008, p. 118-119.

satisface pe deplin necesitățile de reeducare a minorului (evidențiate de întregul concurs de infracțiuni), singura posibilitate funcțională (excluzând-o pe aceea în care instanța va stabili totuși doar o măsură educativă, conștientă fiind de insuficiența acesteia în raport de scopul în realizarea căruia se aplică) va fi aceea de a stabili pentru fiecare dintre fapte câte o pedeapsă, procedând apoi în conformitate cu dispozițiile art. 34 C. pen. actual. Un argument în acest sens poate fi derivat din aceeași decizie a Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, citată mai sus²⁹, în care se stipulează că „trebuie luată o singură măsură educativă pentru întreaga pluralitate de infracțiuni, *dacă pentru îndreptarea minorului este suficientă o asemenea măsură* [subl. noastră], iar când se apreciază că se impune aplicarea de pedepse, acestea sunt stabilite pentru fiecare infracțiune în parte(...)”! Deși nici aceste aprecieri ale instanței supreme nu pot fi interpretate ca făcând parte dintre dispozițiile cu caracter obligatoriu ale deciziei pronunțate în soluționarea recursului în interesul legii, relevanța lor și valoarea intrinsecă conferită de cadrul oficial în care sunt cuprinse reprezintă, în opinia noastră, justificări suplimentare în susținerea punctului de vedere expus.

O problemă care ar putea fi ridicată în practică este aceea a concilierii manierei specifice de executare a măsurii educative a muștrării cu posibilitatea instanței superioare de a aprecia că față de situația de fapt reținută se impune aplicarea unei sancțiuni mai severe. Astfel, în temeiul art. 487 alin. 1 Cod procedură penală „în cazul când s-a luat față de minor măsura educativă a muștrării, aceasta se execută de îndată, în ședința în care s-a pronunțat hotărârea”. Conform alin. 2 al aceluiași articol, „când din orice împrejurări, măsura muștrării nu poate fi executată îndată după pronunțare, se fixează un termen pentru când se dispune aducerea minorului”. Din dispozițiile enunțate reiese fără dubii caracterul de sancțiune de drept penal cu executare imediat succesivă momentului pronunțării³⁰ (momentană, lipsită de desfășurare în timp), a măsurii educative a muștrării. În aceste condiții, dacă Ministerul Public atacă hotărârea de condamnare prin care s-a dispus aplicarea acestei măsuri educative

²⁹ A se vedea nota de subsol nr. 28.

³⁰ T. Vasiliu și colab., *op.cit.*, p. 536; V. Rămureanu, *Măsurile educative ale muștrării și libertății supravegheate*, în *Revista Română de Drept*, nr. 2 / 1971, p. 27; M. Coca-Cozma, C. M. Crăciunescu, L. V. Lefterache, *op. cit.*, p. 107.

(deja executate, anterior rămânerii definitive a hotărârii³¹), instanța de control ar putea fi pusă în fața unei dileme, în ipoteza în care consideră măsura stabilită de prima instanță a fi necorespunzătoare, în sensul că este prea ușoară. O primă alternativă posibilă ar fi menținerea primei hotărâri, deși situația de fapt impune aplicarea unei măsuri educative mai severe (situație care poate fi întâlnită mai ales în caz de concurs de infracțiuni, când, deși fiecare faptă în parte ar putea necesita doar mustrarea, ansamblul lor indică necesitatea unei reacții mai severe împotriva infractorului minor). O altă soluție ar putea consta în pronunțarea unei noi măsuri educative, caz în care se ajunge la situația de a se aplica și executa două sancțiuni principale de drept penal, față de aceeași persoană, pentru o singură faptă, respectiv un ansamblu faptic unic, lucru care, în principiu, nu este admisibil³² dat fiind principiul *non bis in idem*. Apreciem că într-o asemenea împrejurare se conturează o situație derogatorie de la principiul indicat, din moment ce nu putem accepta că, în lipsa unei dispoziții exprese contrare, instanța superioară ar putea fi lipsită de posibilitatea de a desființa parțial hotărârea atacată, reapreciind gravitatea faptei, respectiv a ansamblului faptic și pericolozitatea generală a făptuitorului, aspecte concretizate în dreptul său de a stabili o nouă sancțiune, cu un mai accentuat grad de severitate în raport de sancțiunea anterioară.

Pentru identitate de rațiune, considerăm că soluția trebuie să rămână neschimbată și atunci când este vorba de situația diametral opusă, respectiv atunci când instanța de fond a pronunțat condamnarea la o măsură educativă mai grea, care a și început să se execute, iar în urma aditerii căii de atac promovate împotriva acesteia, se apreciază că este suficientă sancționarea printr-o măsură educativă mai ușoară. Astfel, în legătură cu măsura internării într-un centru de reeducare, prin dispozițiile art. 490 C. proc. pen. se prevede posibilitatea, pentru instanța care a aplicat o asemenea sancțiune, să dispună, prin aceeași hotărâre (așadar, anterior momentului rămânerii definitive a acesteia), punerea de îndată în executare a măsurii luate. În afară de faptul că această prevedere ridică

³¹ Grigore Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 961; Vasile Păvăleanu, Ioan Iacobiță, Mihai Covalciuc, *Drept procesual penal*, Editura Panfilus, Iași, 2005, p. 386.

³² Georgeta Nicolae, *Aspecte legate de tratamentul sancționator al minorilor*, în revista *Dreptul*, nr. 9/1999, an X, seria a III-a, p. 103.

problema compatibilității sale cu principiul efectului suspensiv al căii de atac, ea naște dificultăți atunci când, cu ocazia rejudecării cauzei de către instanța superioară, se ajunge la o reindividualizare a sancțiunii, în sensul atenuării, prin dispunerea unei măsuri educative mai blânde (libertatea supravegheată, ori chiar muștrarea). În această ipoteză, deși măsura internării nu a fost integral executată până la data aplicării noii sancțiuni (ca în cazul precedent înfățișat), se ajunge tot la o situație de executare cumulativă a două sancțiuni principale de drept penal, eterogene, pentru un ansamblu faptic unic, căci minorul a fost deja privat de libertate pentru o oarecare perioadă de timp, până în momentul când, urmare a aplicării noii măsuri, cea veche este revocată.³³ În mod identic se prezintă lucrurile și față de măsura educativă a libertății supravegheate, a cărei punere în executare se poate dispune chiar în ședința în cadrul căreia a fost pronunțată (art. 488 C. proc. pen.).

În ceea ce privește maniera concretă în care instanța va identifica măsura educativă asupra căreia urmează a se opri în sancționarea globală concursului de infracțiuni, suntem de părere că judecătorul va realiza, exclusiv mental, o operațiune similară celei incidente în cazul aplicării de pedepse, pentru a putea aprecia în mod temeinic gravitatea fiecărei fapte și abia mai apoi a pluralității, în contextul conturat de toate elementele sale componente. El nu va exterioriza, însă, rezultatele acestei faze preliminare, identificând în cuprinsul hotărârii măsurile educative pe care le apreciază a fi oportune în sancționarea fiecărei infracțiuni concurente, ci va proceda direct la aplicarea aceleia care, în raport de întregul ansamblu faptic reținut, asigură reeducarea minorului corespunzător necesităților evidențiate.³⁴

*

³³ *Ibidem*, p. 102-103.

³⁴ De altfel, această manieră de sancționare a concursului de infracțiuni comis de către infractorul minor este reglementată expres de către noul Cod penal (2009), care dispune în art. 129 că „în caz de concurs de infracțiuni săvârșite în timpul minorității se stabilește și se ia o singură măsură educativă pentru toate faptele (...)”.

3) Instanța apreciază că în raport de unele infracțiuni concurente este necesară aplicarea de pedepse, iar față de altele se impune doar luarea de măsuri educative

În privința acestei ipoteze, distingem patru opinii principale în jurul cărora s-au polarizat argumente pro și contra ale doctrinei și jurisprudenței. Astfel, potrivit unui punct de vedere - care își găsește consacrare expresă într-o decizie de speță a fostei instanțe supreme³⁵ - într-o asemenea situație, instanța va stabili pentru fiecare infracțiune concurentă sancțiunea pe care o apreciază a fi corespunzătoare (fără a ține cont, în această primă etapă, de existența pluralității sub forma concursului), după caz, măsură educativă sau pedeapsă. În a doua etapă, apreciind întregul ansamblu factual relevant din perspectivă penală, instanța va dispune o sancțiune globală, astfel:

- Dacă pedeapsa închisorii este mai mare decât durata măsurii educative, se va dispune executarea pedepsei, la care se va putea adăuga un spor.
- Dacă pedeapsa închisorii este egală cu durata măsurii educative, se va dispune, de asemenea, executarea pedepsei, pe motivul că aceasta este „*evident, mai grea decât măsura educativă*”, subzistând posibilitatea instanței de a aplica un spor.
- Dacă durata măsurii educative este superioară duratei pedepsei închisorii, se va dispune executarea măsurii educative.

Apreciem că soluționarea problemei tratate în sensul astfel indicat nu mai este de actualitate, pentru o serie de motive. În primul rând, o atare manieră de soluționare se situează în afara limitelor legii, contravenind direct prevederilor art. 100 alin. 2 C. pen., care (în configurația sa actuală) dispune expres: „pedeapsa se aplică numai dacă se apreciază că luarea unei măsuri educative nu este suficientă pentru îndreptarea minorului”. De aici se desprinde fără urmă de îndoială că legiuitorul nostru penal apreciază, în momentul de față, că – în abstract – pedeapsa, indiferent de forma sa concretă de manifestare, este o formă de sancțiune de drept penal principală mai severă decât oricare dintre măsurile educative. În al doilea rând, observăm că în conformitate cu opinia expusă, instanța ar urma să realizeze o comparație între durata pedepsei privative de libertate stabilită pentru o infracțiune și durata măsurii educative aplicată alteia. Nu vedem cum o asemenea operație ar fi posibilă *de lege lata*, din moment ce

³⁵ Tribunalul Suprem, secția penală, dec. nr. 502/1979, în *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1979*, Ed. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1980, p. 338-340.

unele măsuri educative sunt neprivative de libertate (mustrarea și libertatea supravegheată), iar cele privative de libertate (internarea într-un centru de reeducare, respectiv într-un institut medical-educativ) se iau pe o perioadă nedeterminată (nu mai mult de momentul împlinirii vârstei majoratului, cu posibilitatea – excepțională – de a fi prelungite, ulterior acestui moment, pentru cel mult doi ani). În plus, punctul de vedere analizat restrânge discuția doar la cazurile în care măsura educativă ar intra în concurs cu pedeapsa închisorii, ignorând eventualitatea aplicării unei pedepse pecuniare pentru una dintre infracțiunile comise de minorul infractor.

Opinia expusă prezintă inconvenientele relevate în raport cu stadiul actual al legislației penale deoarece data formulării sale se plasează într-un alt cadru normativ, în raport de care putea fi apreciată - cu unele rezerve - drept o soluție viabilă. Aceasta deoarece, drept urmare a intrării în vigoare a Decretului nr. 218/1977, prevederile Codului penal privitoare la regimul sancționator mixt aplicabil infractorilor minori au fost suspendate. Prin acest act normativ se instituise un regim sancționator special al categoriei de infractori minori, constând doar în aplicarea de măsuri educative. Dintre cele patru măsuri educative reglementate de prevederile Codului penal nu fusese menținută decât una singură, respectiv internarea într-un institut medical-educativ.³⁶ Pentru întregirea cadrului sancționator, prin dispozițiile decretului menționat fuseseră introduse două măsuri educative noi, una neprivativă de libertate (încredințarea minorului colectivului în care muncește sau învață - art. 2), respectiv una privativă de libertate (trimiterea minorului într-o școală specială de muncă și reeducare - art. 3). Spre diferență de măsura educativă a internării (în ambele sale variante) reglementată în Codul penal, măsura educativă privativă de libertate a trimiterii minorului într-o școală specială de muncă și reeducare se aplica pe un termen determinat, de la 2 la 5 ani. De aici aprecierea în sensul că instanța urma să compare durata pedepsei închisorii cu durata măsurii educative dispuse în sancționarea unora dintre faptele concurente! În plus, soluția era compatibilă doar cu situația în care concursul de infracțiuni era compus din unele fapte săvârșite în timpul minorității, în timp ce altele se situau, ca dată de comitere, în perioada în care făptuitorul împlinise vârsta de 18 ani. Aceasta

³⁶ O. Brezeanu, *Minorul și legea penală*, p. 47.

deoarece dacă toate faptele s-ar fi săvârșit înainte de ajungerea la majorat, sancționarea prin pedepse ar fi fost exclusă. Cu toate acestea, unii autori³⁷ au considerat că soluția ar fi viabilă și după abrogarea prevederilor Decretului 218/1977, prin dispozițiile Legii nr. 104/1992, cu adaptările de rigoare care se impun.

Potrivit unui alt punct de vedere³⁸, instanța ar urma să aplice inițial fiecărei infracțiuni pedeapsa sau măsura educativă care se impune, pentru ca într-o a doua etapă să dispună aplicarea uneia dintre ele (mai mare ca durată), la care, însă, să o poată adăuga, în totul sau în parte, pe cealaltă. Se argumentează că o atare rezolvare ar corespunde cu principiul adoptat de către legiuitor și în privința altor sancțiuni neomogene (trimiterea este făcută la dispozițiile art. 34 lit. c, art. 35 alin. 2 și alin. final din Codul penal actual). Este, însă, de observat, că toate situațiile la care se face trimitere conțin prevederi referitoare la contopirea sau cumularea unor sancțiuni care, deși eterogene ca natură sau conținut, sunt totuși compatibile a coexista (pedeapsa privativă de libertate cu cea pecuniară; pedeapsa principală cu cea complementară; pedepsele complementare între ele; pedeapsa cu măsura de siguranță; măsurile de siguranță între ele). Situația nu este identică în privința sancțiunilor reprezentate de pedepse și – respectiv – măsuri educative. Astfel, în literatura de specialitate³⁹ s-a evidențiat faptul că deși toate sancțiunile de drept penal se dispun în realizarea scopului de prevenție specială și generală, totuși, fiecare dintre acestea prezintă și un specific propriu, o finalitate aparte. Spre diferență de pedepse (sancțiuni penale), caracterizate prin aceea că vizează realizarea prevenției prin intermediul constrângerii (prezintă un pronunțat caracter aflictiv), măsurile educative au un caracter preponderent educativ în țelul lor preventiv, adaptat la specificul persoanelor ce nu au atins deplina maturitate psiho-fizică. De aici concluzia că atât pedepsele, cât și măsurile educative, sunt compatibile din punct de vedere al finalității și mijloacelor specifice de realizare cu măsurile de siguranță

³⁷ Liviu Hergelegiu *Despre posibilitatea contopirii pedepsei cu închisoarea cu măsura educativă a internării într-un centru de reeducare aplicate minorilor infractori. (I)*, în revista *Dreptul*, nr. 12/2001, p. 124-125; L. Hergelegiu, *Minor. Contopire*, în *Revista de Drept Penal*, nr. 1/2003, p. 153.

³⁸ G. Antoniu, C-tin. Bulai, *op.cit.*, p. 142.

³⁹ T. Vasiliu ș.a., *op.cit.*, p. 529-530.

(caracterizate prin aceea că realizează prevenția indiferent de starea psiho-fizică a făptuitorului, prin mijloace proprii, adaptabile fiecărui caz, conciliabile atât cu calitatea de infractor cât și cu aceea de persoană neresponsabilă penal, căci ele nu vizează resocializarea ci eliminarea sursei de pericol pe care a evidențiat-o făptuitorul). Pe de altă parte, datorită specificului ireconciliabil pe care îl prezintă pedepsele față de măsurile educative, s-a ajuns la concluzia că cele două categorii de sancțiuni de drept penal nu se pot aplica concomitent (cumulativ), în aceeași cauză și față de aceeași persoană (art. 100 alin. 2 C. pen. - folosirea disjunctivului *ori* subliniază caracterul alternativ al celor două categorii de sancțiuni, imposibilitatea aplicării lor simultane⁴⁰).

Conform unui al treilea punct de vedere, dacă instanța apreciază că în sancționarea concursului comis de către infractorul minor se impune, față de unele fapte, aplicarea de pedepse, iar în raport de altele dispunerea unor măsuri educative, urmează a se stabili pentru fiecare infracțiune sancțiunea corespunzătoare, după care, dată fiind incompatibilitatea acestora și gravitatea sporită a pedepselor, sancțiunea concursuală se va aplica doar din rândul acestora din urmă. Practic, dacă s-au aplicat o pedeapsă și una sau mai multe măsuri educative, se va dispune în sancționarea pluralității de infracțiuni doar executarea pedepsei, făcându-se abstracție de măsurile educative, iar dacă au fost pronunțate mai multe pedepse și una sau mai multe măsuri educative, se vor aplica regulile cuprinse în art. 34 C. pen. în raport de pedepse, de asemenea, cu ignorarea măsurilor educative. Metoda aplicată face trimitere, într-o primă etapă, la procedul izolării artificiale (prin care se aplică câte o sancțiune pentru fiecare infracțiune, cu ignorarea temporară a stării de pluralitate infracțională), urmat, în faza secundă, de aplicarea regulii alternativității sancțiunilor de drept penal - instanța, aflându-se în prezența unui concurs de sancțiuni eterogene ca natură și incompatibile între ele, se va conforma regulii aplicării aceleia mai severe.⁴¹ Această modalitate de a soluționa chestiunea analizată are limita de a lăsa nevalorificate, în procesul de stabilire efectivă a sancțiunii finale de executat pentru pluralitatea infracțională comisă, infracțiunile față de care s-au pronunțat măsuri educative. Această sancțiune globală (o pedeapsă) va fi aceeași și atunci când în concurs există doar infracțiuni în raport de care s-au stabilit pedepse și

⁴⁰ V. Rămureanu, *op. cit.*, p. 52.

⁴¹ T. Vasiliu, *op.cit.*, p. 100.

atunci când pe lângă acestea concursul de infracțiuni mai cuprinde și fapte ce nu au necesitat decât aplicarea unei măsuri educative. În lipsa posibilității legale de a identifica un eventual spor de pedeapsă aplicabil ca echivalent al neexecutării măsurilor educative, o atare ipoteză derogă într-o manieră neconvenabilă de la imperativul misiunii dreptului penal de a asigura o apărare eficientă a societății împotriva unor atitudini extrem de periculoase.

Într-o ultimă opinie⁴² (care ne apare a fi cea mai pertinentă), dacă intervine situația luată ca premisă și instanța apreciază că, pentru cel puțin una dintre infracțiunile concurente, se impune aplicarea unei pedepse, rezolvarea constă în pronunțarea de pedepse pentru fiecare faptă aflată în structura concursului (inclusiv pentru cele care, privite izolat, sunt mai puțin grave și ar impune doar aplicarea unei măsuri educative), urmând ca apoi să se facă aplicarea dispozițiilor legale exprese (art. 34 C. pen.). Aceasta pentru a evita dificultățile insurmontabile pasibil a fi înregistrate în toate celelalte cazuri, ca urmare a caracterului incompatibil al pedepselor și măsurilor educative. Soluția reprezintă tocmai aplicarea regulii alternativității, dar nu prin raportare la fiecare infracțiune în parte, ci ca urmare a aprecierii gravității ansamblului faptic săvârșit în concret. Nu s-ar putea aprecia că o asemenea rezolvare derogă în mod nejustificat de la regula potrivit căreia în cadrul primei faze a sistemului de stabilire a sancțiunii în ipoteza concursului de infracțiuni trebuie să se facă abstracție de gravitatea imprimată făptuitorului de întreaga pluralitate faptică, căci această regulă este dedusă doar din reglementarea art. 34, aplicabilă numai în condițiile în care instanța se orientează înspre pedepse față de fiecare infracțiune concurentă în parte. Însă, atunci când se pune problema dispunerii unei măsuri educative, în stabilirea sancțiunii au prioritate criteriile speciale de individualizare prevăzute în cuprinsul art. 100 din Codul penal actual, iar printre aceste criterii se numără și cel referitor la comportarea minorului. În consecință, dacă în raport de o anumită faptă ilicită, considerată izolat, s-ar impune aplicarea

⁴² C. Turianu, *op.cit.*, p. 93–94; M. Coca-Cozma, C. M. Crăciunescu, L. V. Lefterache: *op.cit.*, p. 125; Decizia de îndrumare nr. 9/1972 a Plenului Trib. Suprem, pct. II-12, în *Revista Română de Drept*, nr. 5/1973, p. 103. În acest sens, instanța supremă a statuat că „în ipoteza în care unele dintre infracțiunile concurente prezintă gradul de pericol social care atrage aplicarea unor pedepse, se vor stabili aceleași sancțiuni și pentru infracțiunile mai puțin grave, făcându-se apoi aplicarea art. 34”.

doar a unei măsuri educative, dar întreaga comportare a minorului (atât anterioară, cât și posterioară săvârșirii respectivei infracțiuni⁴³) tinde a crea instanței convingerea că, în final, această sancțiune ar fi inefficientă în atingerea scopului urmărit (reeducarea), se impune pronunțarea unei pedepse și față de acea faptă. Or indicele de ineficiență al măsurii educative este dat tocmai de faptul că minorul a avut o conduită caracterizată prin săvârșirea unui concurs de infracțiuni, dintre care cel puțin una apare a fi suficient de gravă pentru a impune sancționarea prin pedeapsă. Cu alte cuvinte, după cum s-a precizat întemeiat în doctrină⁴⁴, „indiferent de natura și numărul faptelor penale săvârșite, în cazul condamnării, instanțele de judecată vor putea recurge, după caz, fie numai la pedepse (închisoare sau amendă), fie numai la măsuri educative, în funcție de gravitatea faptelor reținute, cât și a nevoilor reale de reeducare ale minorului, întotdeauna necesitatea aplicării unei pedepse înlăturând, prin însăși natura lucrurilor, oportunitatea luării față de același minor și a unei măsuri educative”.

Este adevărat că soluția indicată are dezavantajele sale. Astfel, spre exemplu, în cazul intervenirii unui act de clemență care ar viza tocmai infracțiunea din structura concursului care a impus *ab initio* aplicarea unei pedepse, se poate argumenta că, dacă instanța ar fi aplicat pentru fiecare faptă sancțiunea corespunzătoare gravității proprii, privită disociat de pluralitatea în componența căreia se afla, atunci minorul s-ar găsi într-o situație mai favorabilă, având de executat doar o măsură educativă. Împotriva unei asemenea aprecieri considerăm că se poate argumenta că, din moment ce conduita minorului prezenta carențele relevate de săvârșirea infracțiunii care a impus aplicarea pedepsei, oricum nu s-ar fi putut lua o măsură educativă (care ar fi fost insuficientă pentru corijarea acestuia în vederea prevenirii comiterii de noi infracțiuni). Apariția actului de clemență nu are aptitudinea de a afecta retroactiv această stare de fapt, astfel încât, chiar dacă instanța ar fi avut cunoștință despre existența și efectele unui asemenea act încă de la data pronunțării hotărârii de condamnare, ea nu ar fi trebuit să pronunțe o soluție diferită, căci comportarea minorului reprezintă un element de fapt care nu poate fi influențat de apariția unor dispoziții normative.

* *

⁴³ C. Turianu, *op.cit.*, p. 89.

⁴⁴ Narcis Giurgiu, *op. cit.*, p. 295, 471.

(B.) Situația în care toate infracțiunile concurente săvârșite în timpul minorității se judecă deodată, făptuitorul fiind major la data pronunțării hotărârii

Dacă fiecare dintre infracțiunile care intră în structura concursului a fost săvârșită în perioada minorității agentului, însă momentul judecății este situat la o dată ulterioară atingerii vârstei majoratului, se pune problema compatibilității aplicării măsurilor educative în raport de o persoană majoră. În acest sens, observăm că dacă instanța apreciază că se impune aplicarea de pedepse față de toate infracțiunile concurente, nu se ridică probleme deosebite, făcându-se aplicarea prevederilor legale exprese în materie, în mod similar cu situația infractorului major (cu specificul că limitele pedepselor legale vor fi cele reduse potrivit art. 109). Dacă însă instanța apreciază că gravitatea faptelor și pericolul social al infractorului ar impune stabilirea de măsuri educative în sancționarea agentului, doctrina și jurisprudența sunt împărțite în aprecierea faptului dacă acestea mai pot fi dispuse față de o persoană care a împlinit vârsta majoratului.

Potrivit unui punct de vedere⁴⁵, din moment ce posibilitatea de pronunțare a unei măsuri educative trebuie raportată la vârsta infractorului în momentul săvârșirii faptei, indiferent de data la care are loc judecata, aplicarea unei asemenea sancțiuni este posibilă chiar dacă făptuitorul a împlinit 18 ani până la momentul pronunțării hotărârii de condamnare. Această opinie a fost nuanțată, acceptându-se faptul că, în raport de prevederile normative exprese în materia libertății supravegheate și a internării într-un centru de reeducare sau într-un institut medical - educativ, aceste ultime măsuri educative nu ar putea fi aplicate decât infractorului care își menține calitatea de minor și la data judecății. Astfel, în ceea ce privește libertatea supravegheată, s-a evidențiat chiar împrejurarea că aceasta nu ar putea fi dispusă decât în privința persoanei care, în momentul pronunțării hotărârii, nu are mai mult de 17 ani⁴⁶. Aceasta deoarece sancțiunea în cauză este una absolut determinată sub aspectul cuantumului (se ia pe un termen fix, de 1 an), așa încât nu ar mai fi posibilă executarea sa integrală dacă făptuitorul atinge vârsta majoratului anterior împlinirii acestui termen. Cum legea prevede că libertatea supravegheată constă în „lăsarea *minorului*

⁴⁵ O. Brezeanu, *op.cit.*, p. 54.

⁴⁶ C. Turianu, *op.cit.*, p. 110.

[sublinierea noastră] în libertate pe timp de un an, sub supraveghere deosebită” (art. 103 C. pen.), rezultă că odată devenit major, cel care a comis infracțiunea nu va mai putea fi subiect al acestei supravegheri deosebite, el dobândind capacitate deplină de exercițiu.

În cazul internării (sub ambele sale forme), legea prevede expres că măsura se ia pe o perioadă nedeterminată, dar numai până la împlinirea vârstei de 18 ani. Drept urmare, se subînțelege că măsura nu ar mai putea fi dispusă dacă infractorul a ajuns deja la majorat anterior pronunțării hotărârii. Faptul că în mod excepțional măsura poate fi prelungită după împlinirea vârstei de 18 ani, pe un termen de cel mult doi ani, nu reprezintă o împrejurare care să poată fi utilizată ca argument care să acrediteze ideea că instanța ar mai putea să pronunțe această sancțiune deși la momentul judecării faptuitorul este deja major.

Discuțiile au continuat, însă, cu privire la măsura educativă a mustrării. S-a motivat că, din moment ce nici o dispoziție legală nu condiționează aplicarea acesteia de vârsta inculpatului la data pronunțării hotărârii, ea ar putea fi aplicată chiar dacă acesta a împlinit între timp 18 ani⁴⁷, deoarece eficiența măsurii este independentă de etatea infractorului.

Conform unei alte opinii⁴⁸ - pe care o considerăm a fi în concordanță cu intenția legiuitorului penal actual - nici una dintre măsurile educative prevăzute de lege nu poate fi dispusă față de o persoană care la data pronunțării hotărârii de condamnare nu își mai menține calitatea de minor. În acest sens, amintim că dispozițiile art. 102 C. pen. stipulează, în mod neechivoc, că mustrarea constă în „dojenirea minorului [sublinierea noastră]”. Așadar, din textul normativ reiese cu claritate cerința ca persoana condamnată la această sancțiune să păstreze condiția de minor la data când se aplică și se execută măsura educativă în cauză.

Având în vedere cele expuse, apreciem că - *de lege lata* - chiar în situațiile în care concursul de infracțiuni este format doar din fapte comise în

⁴⁷ Trib. Mun. Buc., secția I-a penală, dec. nr. 1062/1992, în *Culegere de practică judiciară a Tribunalului Municipiului București pe anul 1992*, Casa de editură și presă „Șansa”, București, 1993, p. 218.

⁴⁸ T. Vasiliu și alții., *op.cit.*, p. 535; V. Rămureanu, *Măsurile educative ale mustrării și libertății supravegheate*, p. 28; C. Turianu, *op. cit.*, p. 105; Ilie Pascu, *Minor. Contopirea închisorii cu măsura educativă*, în *Revista de drept penal*, nr. 3/2008, p. 33.

timpul minorității, iar instanța apreciază că în raport de fiecare se impune oportunitatea dispunerii de măsuri educative, dacă făptuitorul a atins până în ziua pronunțării hotărârii vârsta majoratului, singura posibilitate viabilă și legală de soluționare a pluralității infracționale comise este dată de aplicarea de pedepse, conform regimului sancționator obișnuit al concursului⁴⁹. Singura deosebire față de situația asemănătoare a majorului va fi aceea că, în temeiul prevederilor art. 109 C. pen. în vigoare, limitele de pedeapsă între care se va aplica sancțiunea concretă vor fi cele reduse corespunzător, valorificându-se regimul diferențiat de sancționare operabil în raport de infractorii care erau minori la data comiterii faptei penale.

* *

(C.) Situația în care toate infracțiunile concurente săvârșite, unele în timpul minorității, altele după împlinirea vârstei de 18 ani, se judecă deodată

În ipoteza analizată, trebuie să se plece de la constatarea că, față de infracțiunile comise după atingerea vârstei majoratului, instanța nu poate aplica decât pedepse, în limitele prevăzute de lege în norma de incriminare. În aceste condiții, dată fiind incompatibilitatea pedepselor cu măsurile educative și împrejurarea că persoana infractorului este majoră la data soluționării cauzei, chiar dacă instanța ar aprecia că în raport de gravitatea faptei comise înainte de împlinirea vârstei majoratului (privită izolat) s-ar impune dispunerea unei măsuri educative, nu va exista altă posibilitate decât de a sancționa toate infracțiunile prin stabilirea de pedepse⁵⁰.

Distincția dintre pedepsele atrase în sancționarea faptelor comise anterior majoratului și cele posterioare privește limitele speciale între care urmează a se realiza individualizarea judiciară a pedepselor aplicate în concret pentru fiecare infracțiune. Astfel, față de conduita ilicită exteriorizată în timpul

⁴⁹ În perspectivă legislativă, noul Cod penal prevede expres, în cuprinsul art. 134, că dispozițiile referitoare la tragerea la răspundere penală și sancționarea prin măsuri educative a infractorilor minori la data comiterii faptei se aplică chiar dacă aceștia au devenit majori până la pronunțarea hotărârii. Însă, prin alin. 2 al aceluiași articol, se lasă instanței posibilitatea de a dispune (într-o asemenea situație) executarea măsurii educative privative de libertate într-un penitenciar, ținând cont de unele criterii cum ar fi vârsta concretă a celui în cauză și posibilitățile de îndreptare ale acestuia.

⁵⁰ N. Giurgiu, *op.cit.*, p. 472.

minorității, regimul sancționator va fi cel derogatoriu (în sensul reducerii minimului și maximului special de pedeapsă) conform prevederilor exprese din art. 109 alin. 1 și 2 C. pen. În raport de infracțiunile săvârșite după atingerea vârstei majoratului, limitele de pedeapsă vor fi cele obișnuite, indicate în textul normei de incriminare.

Ulterior stabilirii câte unei pedepse pentru fiecare infracțiune concurentă, instanța va aplica regulile prevăzute în dispozițiile art. 34 C. pen.

În perspectivă legislativă, noul Cod penal (2009) cuprinde prevederi exprese referitoare la această problemă, soluționată de o manieră distinctă decât cea valabilă *de lege lata*. Astfel, conform art. 129 alin. 2, fiecărei fapte componente a pluralității de infracțiuni comise i se va stabili câte o sancțiune corespunzătoare, măsură educativă în raport de infracțiunea săvârșită în timpul minorității, respectiv pedeapsă față de fapta penală comisă ulterior atingerii majoratului. În continuare, instanța va compara sancțiunile pronunțate, urmând a se impune doar executarea pedepsei dacă măsura educativă concurentă ar fi una neprivativă de libertate. În cazul în care aceasta din urmă ar fi, însă, privativă de libertate, deși se va alege spre executare tot pedeapsa, ea se va majora – în mod obligatoriu – cu o durată care rămâne la aprecierea (limitată⁵¹) a instanței, cu excepția cazului în care pedeapsa ar fi detențiunea pe viață, care – prin natura sa de sancțiune absolut determinată – nu poate fi nici sporită, nici diminuată. Totuși, dacă pedeapsa este amenda iar măsura educativă este privativă de libertate, se va executa aceasta din urmă (art. 129 alin. 2 lit. d), care se va majora obligatoriu cu cel mult 6 luni, fără a i se putea depăși maximumul.

* * *

⁵¹ Potrivit art. 129 alin. 2 lit. b), durata majorării pedepsei închisorii trebuie să fie cel puțin egală cu o pătrime din durata măsurii educative (putând fi și mai mare de atât).

II. Regimul sancționator aplicabil în situația în care infracțiunile concurente nu sunt judecate deodată

* *

(A.) Situația în care infracțiunile concurente nu au fost judecate deodată, iar infractorul păstrează calitatea de minor la data pronunțării hotărârii

Într-o asemenea ipoteză, dacă printr-o hotărâre s-a aplicat pedeapsa în raport de una / unele infracțiuni concurente, iar prin cealaltă hotărâre a fost dispusă aceeași sancțiune în raport de altele, respectiv dacă instanța care judecă restul infracțiunilor concurente (descoperite ulterior pronunțării unei prime hotărâri de condamnare pentru una /mai multe infracțiuni concurente), apreciază că este necesară tot dispunerea de pedepse și față de acestea, urmează a se face aplicarea prevederilor art. 36 C. pen. actual, referitoare la contopirea pedepselor pentru infracțiuni concurente judecate separat. Drept urmare a acestor dispoziții, se va proceda conform regimului sancționator obișnuit al concursului de infracțiuni (art. 34 C. pen.).

Dacă pentru parte dintre infracțiunile concurente s-a pronunțat o hotărâre de condamnare definitivă (sau mai multe), prin care s-a stabilit o pedeapsă rezultantă (ca sancțiune globală a pluralității descoperite până în acel moment), contopirea se va realiza nu între pedepsele rezultante aplicate pentru diferitele grupări de fapte concurente, ci aceste rezultante parțiale se vor descontopi, urmând ca aplicarea regulilor sancționatorii ale concursului să se realizeze prin raportare la ansamblul pedepselor stabilite individual, pentru fiecare infracțiune în parte. Într-o atare ipoteză, sporul aplicat ulterior procesului descris, la pedeapsa de bază a întregului ansamblu faptic (dacă aceasta a fost anterior și pedeapsa de bază în cadrul contopirii generate de judecarea parțială a concursului infracțional comis), nu va putea fi mai mic decât cel care fusese eventual stabilit prin hotărârea anterioară, pentru parte dintre infracțiunile unite în structura concursului⁵². Este adevărat că nu există nicio dispoziție legală expresă în acest sens, dar apreciem că soluția se impune în virtutea unor metode, principii și reguli de interpretare general valabile în drept, cum ar fi *ubi eadem*

⁵² M. Zolyneak, *op.cit.*, p. 634.

ratio, ibi idem jus, respectiv argumentele *a pari* și *a fortiori*, din cadrul procedurii de interpretare logico-rațională a normei, toate formulate în legătură cu prevederile din art. 43 C. pen., care – în materia recalculării pedepsei în caz de infracțiune continuată sau progresivă – consacră imposibilitatea aplicării unei pedepse mai mici, în urma recalculării determinate de descoperirea unor noi acțiuni sau inacțiuni componente ale aceleiași infracțiuni, în raport de pedeapsa inițial stabilită. Or, dacă nu este acceptabil a se micșora pedeapsa corespunzătoare unei forme de unitate infracțională în cazul în care ansamblul faptic din care se compune aceasta se lărgeste, la un moment dat, prin descoperirea și a altor acțiuni sau inacțiuni integrate aceleiași unități, cu atât mai mult nu este rațional a se admite posibilitatea instanței care aplică prevederile art. 36 și realizează (re)contopirea pedepselor aplicate pentru mai multe infracțiuni concurente, să aplice la pedeapsa de bază a întregului concurs un spor mai redus decât cel stabilit inițial, alături de aceeași pedeapsă de bază (dacă aceasta a funcționat anterior ca pedeapsă de bază pentru o contopire la nivelul unei fracții din concursul respectiv). Un spor mai redus decât cel anterior ar fi admisibil doar în situația în care pedeapsa de bază a întregului concurs nu mai este aceeași cu pedeapsa folosită anterior ca bază a contopirii doar pentru o parte dintre faptele în concurs, în sensul că noua pedeapsă de bază este una superioară ca gravitate celei vechi. În această ipoteză, dacă noua pedeapsă de bază este mai mare sau egală în comparație cu vechea pedeapsă rezultantă (vechea pedeapsă de bază plus vechiul spor aplicat pe lângă aceasta), atunci instanța care aplică art. 36 nu mai este deloc obligată a mai aplica spor la noua pedeapsă de bază. Dacă, însă, noua pedeapsă de bază este inferioară vechii pedepse rezultante (e mai mare ca vechea pedeapsă de bază, dar mai redusă decât rezultatul adăugării la aceasta din urmă a sporului vechi de pedeapsă), atunci instanța care recontopește pedepsele trebuie să adauge și un spor, dar acesta nu se mai impune cu necesitate a fi egal cu cel stabilit inițial, fiind suficient și un spor mai redus, care să asigure, însă, aducerea noii pedepse rezultante măcar la același nivel cu vechea pedeapsă rezultantă. Evident, instanța păstrează, în toate împrejurările, dreptul de a aplica un spor superior, fără a depăși – bineînțeles – limitele prevăzute de lege.

Dacă făptuitorul executase o fracțiune din pedeapsa pronunțată anterior, cuantumul respectiv se va deduce, prin procedul computării, din pedeapsa concursuală rezultată în final, ulterior contopirii (art. 36 alin. 3).

Având în vedere premisa de la care am plecat, respectiv că agentul este încă minor la data soluționării cauzei, apreciem că, dacă toate sancțiunile pronunțate inițial (în diferitele hotărâri de condamnare referitoare la fapte care s-au dovedit apoi a fi concurente), constau în măsuri educative, instanța care realizează contopirea finală va stabili și dispune spre executare doar o (nouă) unică asemenea sancțiune⁵³, anume aceea care corespunde cel mai bine nevoilor de reeducare ale minorului infractor. Nu credem că instanța este ținută a alege, neapărat, una dintre măsurile educative dispuse prin hotărârile separate, ea putând aplica și o altă măsură educativă, dar numai dacă aceasta ar fi mai gravă, căci raportat la ansamblul faptic mai amplu descoperit nu se poate aprecia că persoana minorului ar prezenta un grad mai redus de pericol social decât cel reținut anterior.

În legătură cu această situație noul Cod penal conține o dispoziție expresă (art. 123 alin. 3), potrivit căreia „dacă minorul aflat în executarea unei măsuri educative neprivative de libertate (...) este judecat pentru o infracțiune concurentă săvârșită anterior, instanța dispune: (a) prelungirea duratei măsurii educative luate inițial (...); (b) înlocuirea măsurii luate inițial cu o altă măsură educativă neprivativă de libertate mai severă; (c) înlocuirea măsurii luate inițial cu o măsură educativă privativă de libertate”. Cât privește situația asemănătoare raportată la măsuri educative privative de libertate, există și în acest sens prevederi concrete, inserate în cuprinsul articolelor care le reglementează pe acestea. În conformitate cu art. 124 alin. 3, dacă în perioada internării într-un centru educativ minorul „este judecat pentru o infracțiune concurentă săvârșită anterior, instanța poate menține măsura internării într-un centru educativ, prelungind durata acesteia, fără a depăși maximumul prevăzut de lege, sau o poate înlocui cu măsura internării într-un centru de detenție”. Potrivit art. 125 alin. 3, dacă minorul internat într-un centru de detenție „este judecat pentru o infracțiune concurentă săvârșită anterior, instanța prelungește măsura internării, fără a depăși maximumul prevăzut...”.

Potrivit actualei reglementări, dificultăți apar atunci când pentru parte dintre infracțiunile concurente a fost aplicată o anumită categorie de sancțiuni (fie pedepse, fie o măsură educativă), iar pentru celelalte fie s-a dispus o altă

⁵³ C. Turianu: Nota (II) la dec. pen. nr. 414/1989 a Trib. Cluj, în revista *Dreptul*, nr. 2-3/1991, p. 54.

categorie de sancțiuni, fie se apreciază că s-ar impune aplicarea unei categorii distincte de sancțiuni. Astfel, dată fiind incompatibilitatea dintre pedepse și măsuri educative și imposibilitatea contopirii acestora, dacă sancțiunea inițial pronunțată este pedeapsa, apreciem că nu se va putea adopta o altă rezolvare decât aplicarea de pedepse și pentru celelalte infracțiuni concurente (descoperite și judecate ulterior), chiar și atunci când acestea – privite în individualitatea lor – ar justifica doar stabilirea unei măsuri educative.

Dacă, însă, există deja o hotărâre definitivă prin care s-a aplicat, pentru parte dintre infracțiunile concurente, o măsură educativă, iar pentru celelalte se dispun pedepse (ori se apreciază a fi necesară aplicarea de pedepse), soluția inițial prefigurată de doctrină⁵⁴ și preluată în practică⁵⁵ a fost cea a revocării măsurii educative, deoarece nu este de conceput ca un minor să fie – în același timp – supus atât la executarea unei pedepse, cât și la acțiunea de îndreptare specifică măsurilor educative. Apreciem, la rândul nostru, că ar fi de dorit o reglementare expresă a materiei, atât în dreptul material, cât și în cel procesual, deoarece ne-ar apare mai justificată nu simpla revocare a măsurii educative, ci revocarea urmată de stabilirea unei pedepse pentru fapta concurentă în cauză, altfel putându-se ajunge la situația în care, indiferent de prezența sau absența în structura concursului a faptei pentru care s-a aplicat inițial măsura educativă, pedeapsa rezultantă să fie aceeași, lucru ce ne apare a fi profund injust și potențial vătămător pentru interesul superior al societății. Ca temei al revocării măsurii educative, într-o atare ipoteză, erau indicate dispozițiile art. 100 alin. 2 coroborate cu art. 103 alin. 6 și art. 108 alin. 2 C. pen. actual (vizând revocarea măsurilor educative privative de libertate în cazul comiterii unei noi infracțiuni ulterior condamnării definitive), precizându-se că deși ultimele dispoziții din textele indicate se referă la situația comiterii unei pluralități infracționale *sui generis* postcondamnatorii, ele s-ar putea totuși aplica (probabil în virtutea unei

⁵⁴ V. Dongoroz și alții, *op.cit.*, p. 242; C. Turianu, *Răspunderea juridică pentru faptele penale săvârșite de minori*, p. 168; Vasile Pătulea, *Despre posibilitatea contopirii pedepsei cu închisoarea cu măsura educativă a internării într-un centru de reeducare aplicate minorilor infractori*, (II), în revista *Dreptul*, nr. 12/2001, p. 126.

⁵⁵ Decizia de îndrumare nr. 9/1972 a Plenului Tribunalului Suprem, pct. II-12, în *Revista Română de Drept*, nr. 5/1973, p. 103. Conform acestei decizii, „în cazul în care, după luarea unei măsuri educative se descoperă că minorul a mai săvârșit o infracțiune pentru care se apreciază că ar fi cazul a se aplica pedeapsa închisorii, măsura educativă se revocă”.

identității de rațiune) și în raport de cazul unui concurs de infracțiuni. Vulnerabilitatea soluției constă, în mod evident, în încercarea de a extinde, prin procedeul de interpretare al analogiei, sfera de aplicare a unor texte expres orientate și la alte situații, ceea ce încalcă regula ineficienței analogiei *in mala partem*⁵⁶ în materie penală.

De dată relativ recentă, jurisprudența referitoare la această problematică a cunoscut un reviriment cu implicații profunde prin efectele exclusiviste pe care le presupune. Avem în vedere soluționarea de către Secțiunile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție a unui recurs în interesul legii vizând ipoteza detaliată în cele de mai sus, decizie⁵⁷ care, potrivit actualului stadiu legislativ, este obligatorie *ex nunc* pentru toate instanțele, având puterea unui adevărat izvor de drept. În conformitate cu aceasta, „(...) în situația cererii întemeiate pe dispozițiile art. 449 C. proc. pen., în caz de concurs de infracțiuni săvârșite de un inculpat minor, căruia i s-au aplicat atât pedepse, cât și măsuri educative, acestea se contopesc conform art. 34 C. pen., în sensul aplicării sancțiunii rezultante celei mai grele”. Cu alte cuvinte, vechea soluție a revocării măsurilor educative a fost abandonată (de o manieră obligatorie), impunându-se o rezolvare care nu conduce la ameliorarea inconvenientelor, cea principală fiind aceea a stabilirii sancțiunii finale, rezultante, pentru întregul concurs de infracțiuni, cu ignorarea *de facto* a gravității și pericolozității evidențiate de comiterea faptelor sancționate individual prin măsură educativă. Practic, potrivit acestei decizii, instanța va trebui să izoleze sancțiunile aplicate separat pentru fiecare infracțiune în parte, după care să contopească exclusiv pedepsele (potrivit art. 34), ca și cum faptele pentru care s-au stabilit măsuri educative nici nu ar exista în componența concursului. Apreciem că o posibilă compensare pentru această procedură ar putea fi valorificată în cadrul celei de-a doua etape, aceea a stabilirii sancțiunii rezultante, prin utilizarea atentă a dreptului instanței de a aplica un spor la pedeapsa de bază a concursului. Este cunoscut faptul că în actualul sistem de sancționare adoptat în materia concursului de infracțiuni, acela al cumulului juridic cu spor facultativ și variabil de pedeapsă, sporul care poate fi adăugat la pedeapsa de bază este apreciat ca un element cu funcție de echivalare a celorlalte

⁵⁶ Florin Streteanu, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H.Beck, Buc., 2008, p. 48.

⁵⁷ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiunile Unite, Decizia nr. XXX din 16 aprilie 2007, publicată în Monitorul Oficial nr. 763 din 14 noiembrie 2007.

sancțiuni, care nu se vor mai executa fiecare în parte (e vorba despre sancțiunile aplicate pentru restul infracțiunilor concurente, cele care nu au fost atât de grave încât să impună aplicarea celei mai severe sancțiuni, devenită pedeapsă de bază în operațiunea de stabilire a sancțiunii finale de executat pentru întreaga pluralitate faptică săvârșită). Or, în ipoteza avută în vedere, acest spor ar trebui să fie astfel stabilit încât să asigure funcția de echivalare nu numai în raport de infracțiunile care au fost sancționate prin pedepse (luate în calcul la contopire), ci față de întregul concurs infracțional, inclusiv infracțiunile care au fost sancționate individual doar cu măsuri educative. Practic, sporul ar trebui să fie superior celui pe care instanța l-ar lua în considerare dacă în concurs s-ar fi aflat doar infracțiunile care au generat stabilirea pedepselor care formează obiectul contopirii în urma căreia se va determina pedeapsa rezultantă!

În doctrină s-a formulat și un punct de vedere⁵⁸ care surprinde o altă perspectivă asupra modului în care ar trebui interpretată decizia sus-citată a instanței supreme, implicând efecte diferite cu privire la modul concret în care instanțele ar trebui să procedeze în cazurile în care infracțiuni concurente comise de către un infractor minor sunt judecate separat, iar pentru unele dintre ele s-au aplicat pedepse, pe când altele au stabilite măsuri educative. Plecând de la premisa adevărată că dispozitivul și motivarea hotărârii analizate a instanței supreme doar enunță o soluție al cărei mecanism de aplicare efectivă nu îl detaliază, autorul efectuează un admirabil exercițiu de argumentare juridică, propunând un mod concret de aplicare a dispozițiilor cuprinse în decizia XXX/2007 a Secțiilor Unite ale Î.C.C.J. Astfel, speculând formularea nejustificat de vagă și neclară utilizată în dispozitivul hotărârii, referitoare la aplicarea, în urma contopirii pedepselor și a măsurilor educative, a „sancțiunii rezultante celei mai grele” (termenul *sancțiune* înglobând atât pedeapsa cât și măsura educativă), se trage concluzia⁵⁹ că „rezultanta contopirii între o pedeapsă și o măsură educativă nu va fi întotdeauna pedeapsa”. Pe această bază se construiește apoi un

⁵⁸ Florin Stretanu, *Contopirea măsurilor educative cu pedepse*, notă la Decizia nr. XXX/2007 a Î.C.C.J., Secțiile Unite, în revista *Caiete de Drept Penal*, nr. 2/2008, Ed. C.H.Beck, Buc., p. 116-122.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 119.

adevărat sistem⁶⁰ logic, utilitar, de indicare a criteriilor în funcție de care, de la caz la caz, instanța să poată alege sancțiunea mai severă *in concreto* dintre pedepse și măsuri educative, în funcție de natura lor, conținut efectiv și modalitate particulară de executare.

Nu putem fi de acord cu acest punct de vedere, oricât de interesant ar fi modul în care se efectuează argumentarea, deoarece premisa afirmației se găsește într-o flagrantă contradicție cu prevederile clare ale art. 100 Cod penal, prin care legiuitorul impune o ierarhie a gravității sancțiunilor de drept penal în lumina căreia orice natură și formă de executare ar avea, pedeapsa surclasează oricare dintre măsurile educative (aspect punctat chiar și de către autorul opiniei la care facem aici referire⁶¹). Este adevărat că formularea la care s-a recurs în decizia pronunțată ca soluție la recursul în interesul legii putea să fie mai specifică, folosind termenul *pedeapsă* în loc de *sancțiune*, dar nu apreciem că o atare tentă de exprimare ar fi fost utilizată în mod voluntar în sensul acreditării ideii că rezultatul contopirii unei pedepse cu o măsură educativă ar putea consta în prevalența acordată acesteia din urmă. Aceasta cu atât mai mult cu cât întreaga motivare a deciziei în cauză achiesează la soluțiile anterioare și la prevederile exprese ale legii, subliniind caracterul ireconciliabil al pedepselor și al măsurilor educative, accentuând asupra aspectului că atunci când ele s-ar afla în concurs „se ivește o dificultate de aplicare a dispozițiilor legale referitoare la măsurile educative” [sublinierea noastră], fapt ce relevă necesitatea ca acestea să cedeze în fața pedepsei, nicidecum invers! Deși este foarte bine surprinsă în argumentarea opiniei analizate dificultatea logică, reală, de acceptare a ierarhizării legale a gravității sancțiunilor de drept penal (cu referire la pedepse și măsuri educative), care – uneori – poate conduce la soluții discutabile din

⁶⁰ *Ibidem*, p. 120-121. În același sens, a se mai vedea și Ilie Pascu, *Minor. Contopirea închisorii cu măsura educativă*, în *Revista de drept penal*, nr. 3/2008, p. 35.

⁶¹ F. Streteanu, *Contopirea măsurilor educative cu pedepse*, p. 116 („Ierarhia acestor sancțiuni este stabilită de legiuitor, care instituie ca regulă aplicarea unei măsuri educative și doar ca excepție recurgerea la o pedeapsă. (...) Așa fiind, rezultă fără putință de tăgadă că, în logica legiuitorului nostru, măsurile educative sunt întotdeauna mai puțin severe decât pedepsele.” [sublinierile noastre]), respectiv p. 119 (unde afirmația pe care o combatem este precedată de precizarea „contrar ierarhizării din art. 100 C.pen.”).

punct de vedere rațional⁶², nu credem că pertinenta acestei observații poate modifica *de lege lata* o situație expres reglementată de lege; ea ar putea constitui, eventual, o întemeiată propunere de luat în considerare în perspectiva unei modificări a cadrului legislativ actual.

În orice caz, discuțiile ocazionate de cele expuse mai sus nu pot excede cadrului în care au fost prezentate, situații de acest gen neputându-se contura decât dacă infracțiunile concurente sunt judecate separat, apărând astfel unele hotărâri definitive care stabilesc pedepse pentru parte dintre faptele în concurs și alte hotărâri, de asemenea definitive, care conțin aplicarea unor măsuri educative pentru alte infracțiuni concurente. În acest sens este și motivarea deciziei susmenționate a instanței supreme.

* *

(B.) Situația în care infracțiunile concurente săvârșite în timpul minorității nu au fost judecate deodată, iar infractorul a devenit major până la data pronunțării hotărârii

Dacă sancțiunile aplicate prin hotărârile diferite constau toate în pedepse, respectiv dacă, ulterior stabilirii de pedepse se judecă noi infracțiuni concurente, iar instanța se orientează și în sancționarea acestora tot spre pedepse, își găsesc aplicarea aceleași prevederi ale art. 36 C. pen. în vigoare.

Considerăm că într-o asemenea situație, conform legislației actuale (după cum am mai precizat), instanța nu ar putea decide în sensul aplicării de măsuri educative în raport de faptele nou descoperite, din moment ce premisa de la care plecăm este aceea că făptuitorul este deja major în momentul soluționării cauzei, ceea ce îl face incompatibil cu pronunțarea unor asemenea sancțiuni de drept penal.

Pe de altă parte, dacă pentru faptele descoperite și judecate anterior s-a dispus o măsură educativă, aceasta oricum nu ar mai putea fi executată, din

⁶² Ibidem, p. 116 („... este extrem de greu de argumentat că privarea de libertate pe care o implică internarea într-un centru de reeducare este mai ușoară decât o pedeapsă cu închisoarea a cărei executare este suspendată condiționat, sau decât o pedeapsă cu amenda, cu sau fără suspendarea executării”).

moment ce agentul a împlinit 18 ani, cu excepția cazului în care este vorba despre internare (sub una din cele două forme), dacă aceasta a fost prelungită pe o perioadă determinată, dar nu mai mult de doi ani. Într-o asemenea ipoteză, infractorul fiind major la data judecării faptelor nou descoperite, față de el nu mai este posibilă luarea niciunei măsuri educative, inclusiv a internării într-un centru de reeducare sau într-un institut medical – educativ. Aceasta deoarece trebuie făcută distincția între situația dispunerii acestei măsuri educative (operațiune care *de lege lata* nu poate fi efectuată decât față de un infractor minor care își menține această calitate inclusiv până la data pronunțării hotărârii), respectiv situația prelungirii măsurii internării într-un centru de reeducare sau într-un institut medical – educativ (care nu poate avea loc decât în condițiile în care, fiind anterior aplicată o atare sancțiune, odată cu împlinirea vârstei de 18 ani instanța apreciază că scopul pentru care s-a dispus internarea nefiind atins, se impune prelungirea pe cel mult doi ani a acesteia). Drept urmare, față de infracțiunile concurente nou descoperite va fi necesară dispunerea unei pedepse, în condițiile în care va avea loc revocarea măsurii educative, sancțiunea rezultantă a concursului urmând a fi stabilită din rândul pedepselor.

Conform noului Cod penal, dată fiind obligația instanței de a dispune aplicarea măsurilor educative chiar dacă agentul a devenit major la data judecării, atât timp cât faptele au fost comise pe când era minor, problemele relevate mai sus în raport de actuala reglementare nu își mai găsesc locul, instanța urmând a decide aplicarea unei singure măsuri educative pentru toate faptele (art. 129 alin. 1)

* *

(C.) Situația în care infracțiunile concurente săvârșite, unele în timpul minorității, altele după împlinirea vârstei majoratului, nu sunt judecate deodată

Dacă pentru toate infracțiunile concurente s-au aplicat pedepse, sau dacă pentru acelea care au fost descoperite ulterior este necesară stabilirea unor pedepse, în condițiile în care aceasta este și sancțiunea aplicată faptelor care

formează fracțiunea de concurs judecată anterior, instanța va face aplicarea prevederilor art. 36 C. pen. actual. Se menține precizarea că limitele speciale de pedeapsă incidente în raport de faptele comise în timpul minorității sunt cele la care se ajunge prin aplicarea dispozițiilor art. 109 C. pen. actual, spre diferență de limitele de pedeapsă ale infracțiunilor comise după împlinirea vârstei de 18 ani.

Am indicat în cele ce preced că aplicarea de măsuri educative pentru infracțiunile nou descoperite este exclusă, chiar dacă ele ar fi dintre cele săvârșite în timpul minorității, deoarece făptuitorul este major la data pronunțării hotărârii (o soluție distinctă este întrezărită conform noului Cod penal). Dacă pentru parte dintre faptele în concurs au fost stabilite pedepse, atunci instanța este ținută să aplice pedepse și pentru faptele nou descoperite. Dacă există deja două sau mai multe hotărâri definitive care soluționează, fiecare, parte dintre infracțiunile în concurs, prin unele fiind aplicate pedepse, prin altele măsuri educative, soluția nu poate fi alta decât revocarea măsurilor educative. Se ajunge la aceeași situație inechitabilă relevată la o dată anterioară, respectiv stabilirea sancțiunii rezultante prin neobservarea unor termeni ai concursului. Reiterăm opinia că instanța va trebui să compenseze această împrejurare, considerând aplicarea, alături de pedeapsa cea mai grea, a unui spor fixat în așa fel încât să reflecte gravitatea tuturor infracțiunilor concurente pentru care au fost stabilite sancțiuni care nu reprezintă pedeapsa de bază, iar nu doar a unui spor care să compenseze neexecutarea pedepselor stabilite pentru parte dintre infracțiunile concurente⁶³.

⁶³ N. Giurgiu, *op.cit.*, p. 472.

